

Miljömål 2013

Omslagsbild: Henrik Hansson

Miljömålsillustrationer: Tobias Flygar

Layout: Therese Ebberstein, Erika Hagegård och Sara Solén

Tryck: Länsstyrelsen Dalarnas tryckeri, juni 2013

Länsstyrelsen Dalarna Rapport 2013:11

ISSN: 1654-7691

Publikationen kan beställas från Länsstyrelsen Dalarna

E-post: dalarna@lansstyrelsen.se

Publikationen kan också laddas ned från Länsstyrelsen Dalarnas webbplats:

www.lansstyrelsen.se/dalarna

Dalarnas miljömål

Miljömål 2013

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

Målet i sikte!

Det övergripande målet för Sveriges miljöpolitik är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Målet ska vara uppnått till år 2020. Det är bara åtta år kvar!

Dalarnas nya miljömål består av mål och åtgärdsprogram. *Dalarnas miljömål* består till stor del av de nationella miljömålen. Även om en del formuleringar är nya så är prioriteringarna desamma som tidigare. Allteftersom nya nationella mål fastställs kommer *Dalarnas miljömål* att kompletteras.

Flera miljöproblem kräver nationella och internationella insatser. Men det finns också miljöproblem som vi kan lösa i länet. Vi är redan på god väg att nå målen för till exempel ozonskikt, strålmiljö och försurning. Inom andra områden återstår mycket att göra. Betydande insatser behövs för effektivare transporter, energihushållning och hållbar konsumtion. Andra stora utmaningar är minskad spridning av kemikalier i miljön och stärkt biologisk mångfald.

Åtgärdsprogram 2013-2016 till *Dalarnas miljömål* är, till skillnad från tidigare versioner, indelat i sektorer, vars verksamhet väsentligt påverkar miljön. Åtgärder har utkristalliserats vid dialogmöten där sektorernas företrädare själva har varit med och prioriterat åtgärder för att miljömålen ska nås. Förhoppningsvis betyder det att delaktigheten är stor.

Miljömålen beskriver höga miljöambitioner. Om åtgärdsprogrammet genomförs i sin helhet kommer Dalarna att ta rejäla kliv mot en hållbar utveckling och bidra till det gemensamma arbetet med att uppnå miljömålen. Men det kräver ett fortsatt offensivt miljöarbete samt ett ledarskap och en vilja att gå från ord till handling. Alla behöver bidra – enskilda, företag, föreningar, organisationer, kommuner och myndigheter. Miljömålen är en del av det strategiska utvecklingsarbetet i länet.

Alltsedan den första versionen av Dalarnas miljömål fastställdes 2003 har vi jämfört arbetet med att uppnå miljömålen med ett Vasalopp, där vi nu nått mer än halvvägs. Efter Evertsberg har vi haft bra glid i utförsbacken ner till Vasslan – Dalarnas framgångar i energiarbetet har gjort oss till pilotlän för grön utveckling. Snart väntar dock några tuffa stigningar och den omtalade Lundbäcksbacken. Om alla hjälps åt klarar vi den också, får njuta av utsikten och har sedan goda chanser att tillsammans ta oss i mål i Mora!

Falun i juni 2013

Landshövding

Innehållsförteckning

Förord: Målet i sikte!	3
Inledning	7
<i>Utformning av målen</i>	8
<i>Om miljömålen</i>	9
<i>Organisation och genomförande</i>	10
<i>Uppföljning</i>	10
<i>Kopplingar till andra hållbarhetsfrågor</i>	11
<i>Miljötillståndet och miljöarbetet i Sverige</i>	12
<i>Miljöarbetet i Dalarna</i>	13
<i>Hur målen ska användas</i>	14
Dalarnas miljömål 2013	16
1 Generationsmålet	16
2 Miljökvalitetsmålen	16
2.1 Begränsad klimatpåverkan.....	16
2.2 Frisk luft.....	17
2.3 Bara naturlig försurning.....	18
2.4 Giftfri miljö.....	18
2.5 Skyddande ozonskikt.....	19
2.6 Säker strålmiljö.....	19
2.7 Ingen övergödning.....	19
2.8 Levande sjöar och vattendrag.....	20
2.9 Grundvatten av god kvalitet.....	20
2.10 Hav i balans samt levande kust och skärgård.....	21
2.11 Myllrande våtmarker.....	22
2.12 Levande skogar.....	22
2.13 Ett rikt odlingslandskap.....	23
2.14 Storslagen fjällmiljö.....	24
2.15 God bebyggd miljö.....	24
2.16 Ett rikt växt- och djurliv.....	25
3 Etappmål	27
3.1 Utsläpp av växthusgaser till 2020.....	27
3.2 Luftföroreningar.....	27
3.3 Farliga ämnen.....	28
3.4 Avfall.....	28
3.5 Biologisk mångfald.....	29
4 Dalarnas mål för ekologisk produktion och konsumtion	30
Bilaga	31
Andra mål för miljöarbetet	31
<i>Avfall och resurshushållning</i>	31
Mål i nationell avfallsplan.....	31
Avfall Sveriges vision.....	31
Mål i Dalarnas avfallsplaner 2013-2017.....	32
<i>Energi, klimat och transporter</i>	34
Nationella energi- och klimatpolitiska mål.....	34
Mål i Dalarnas energi- och klimatstrategi.....	35
Dalarnas strategi för miljöanpassade transporter.....	38

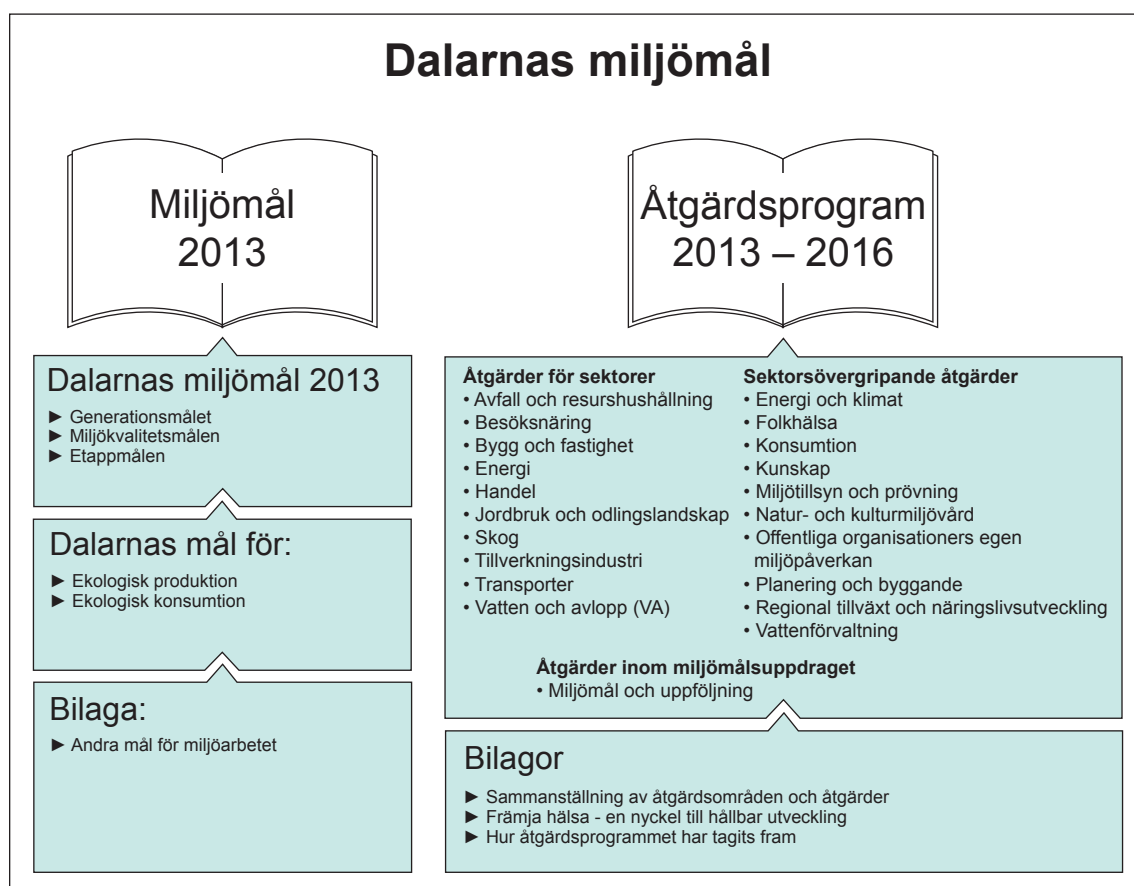
Dalälven skymtas genom den gula lövskogen. Foto: Stöt Ulrika Andersson

Inledning

De miljökvalitetsmål som gäller idag antogs av riksdagen 1999. De ska leda till att det övergripande målet för miljöpolitiken uppnås: att till nästa generation (år 2020¹) kunna lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta. Det kräver åtgärder både på global, nationell, regional och lokal nivå.

Denna rapport redovisar *Dalarnas miljömål 2013* och beskriver bakgrunden till och förutsättningarna för arbetet med Sveriges miljömål och miljöarbetet i Dalarna. Genom utökat samarbete och intensivare insatser inom länet ökar chanserna att uppnå miljömålen. Innehåll och utformning överensstämmer i allt väsentligt med de nationella miljömålen.

Parallellt med den här rapporten har Länsstyrelsen även tagit fram *Åtgärdsprogram 2013-2016* där de åtgärder som behöver göras inom olika sektorer finns beskrivna. I åtgärdsprogrammet finns även förslag på sektorsövergripande åtgärder, och en beskrivning av hur samrådet kring åtgärdsprogrammet och de regionala miljömålen har gått till. På Länsstyrelsens webbplats finns en utförlig förteckning med de miljömål som berör respektive sektor. Ett särskilt program kommer att tas fram för uppföljningsarbetet.

Schematisk beskrivning av innehållet i de två publikationer som utgör Dalarnas miljömål.

¹ För miljökvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan* gäller måläret 2050.

Utformning av målen

Dalarnas tidigare miljömål, som fastställdes 2003 och 2007, var regionala anpassningar av de nationella delmål som då fanns, kompletterade med en del egna mål för Dalarna. Dessutom ingick de nationella miljö kvalitetsmålen och dess dåvarande preciseringar, i några fall kompletterande med regionala tillägg. Genom att *Dalarnas miljömål 2013* publiceras upphör Dalarnas miljömål från 2007 att gälla.

Inför arbetet med en ny omgång regionala miljömål har Länsstyrelserna tagit fram gemensamma rekommendationer. Enligt dem ska regionala anpassningar av miljö kvalitetsmålen preciseringar och etappmål göras vid behov. Det kan vara viktigt att anpassa en viss nivå eller en siffra till hur det ser ut i länet, eller att lyfta fram något som är speciellt för regionen. De nationella miljömål som har betydelse för länet och de regionala anpassningarna benämns tillsammans ”regionala miljömål”. *Dalarnas miljömål* är utformade med hänsyn till rekommendationerna.

Dalarnas miljömål 2013, som fastställs genom denna rapport, utgörs av:

- Det nationella generationsmålet, som även gäller Dalarna.
- De 16 nationella miljö kvalitetsmålen som också är aktuella för Dalarna. För *Hav i balans samt levande kust och skärgård* påverkar Dalarna situationen genom kvaliteten på det vatten som lämnar länet via avrinnande vattendrag. Dalälven och Kolbäcksån är de största.
- Alla nationella preciseringar till de 16 miljö kvalitetsmålen, som även gäller Dalarna. I de nationella preciseringarna finns inga mätbara mål, vilket gör att det inte är aktuellt med regional anpassning av det skälet. För målet *Ett rikt odlingslandskap* finns några regionala tillägg som gjorts för att lyfta fram några regionala särarter .
- 13 av de 14 nationella etappmålen, som även gäller Dalarna. *Etappmålet om begränsningar av utsläpp av luftföroreningar från sjöfarten* är inte aktuellt för Dalarna. Någon regional anpassning görs inte för något av etappmålen, men man kan se målen i den regionala *energi- och klimat-strategin* som en anpassning av *etappmålet för utsläpp av växthusgaser 2020*.
- Nya regionala mål för ekologisk produktion och konsumtion. Nationellt finns också sådana mål som ligger utanför miljö målssystemet.

I rapportens bilaga 1 presenteras ett antal andra nationella och regionala mål för miljöarbetet (avfall, energi, klimat och transporter) som inte ingår i miljö målssystemet. Dessa fastställs inte genom beslutet om *Dalarnas miljömål 2013*, men är fastställda genom andra beslut och är därför också mål som gäller för Dalarna.

Dalarnas miljömål 2013 består alltså nästan helt av nationella miljömål som även gäller för Dalarna. Nya etappmål kommer att tillkomma löpande enligt riksdagens miljö målsbeslut 2010. Det innebär att även *Dalarnas miljömål* kommer att uppdateras löpande. De nya nationella etappmålen kommer antagligen att vara mer mätbara, och då kommer det att vara mer aktuellt med regionala anpassningar.

Om miljömålen

Miljömålen anger den miljömässiga dimensionen av hållbar utveckling och konkretiserar även miljöbalkens mål om att främja en hållbar utveckling. Ambitionen är att Sverige ska vara ledande i arbetet med att nå en hållbar utveckling.

Syftet med miljömålen är att strukturera miljöarbetet och få en systematisk uppföljning av miljöpolitiken. Den regelbundna uppföljningen av miljömålen och tillståndet i miljön utgör grunden för ett strategiskt åtgärdsarbete. Det miljöarbete som genomförs av alla samhällets aktörer ska bidra till att miljömålen uppnås. På regional nivå är det Länsstyrelsen som samordnar miljömålsarbetet. Miljömålen är vägledande för tillämpningen av Miljöbalken och annan relevant lagstiftning.

I halvtid har miljömålssystemet setts över och 2010 beslutade riksdagen om vissa förändringar i strukturen för målen och hur genomförandet ska organiseras. Bakgrunden beskrivs i propositionen *Svenska miljö mål – för ett effektivare miljöarbete* (prop. 2009/10:155).

Generationsmålet anger inriktningen för den samhällsomställning som behöver ske inom en generation för att miljö kvalitetsmålen ska nås. Generationsmålet är därför vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. I målet står också att arbetet med att lösa de svenska miljöproblemen inte ska ske på bekostnad av att vi exporterar miljö- och hälsoproblem till andra länder. Generationsmålet infördes 1999, men genom riksdagsbeslutet 2010 kompletterades det med det internationella perspektivet och lyftes även fram mer än tidigare. Till generationsmålet hör sju strecksatser som regeringen beslutat om.

De 16 miljö kvalitetsmålen, som inte ändrades vid riksdagens miljö målsbeslut 2010, beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Det finns även preciseringar av miljö kvalitetsmålen. Preciseringarna ska göra innebörden tydligare, vara kriterier när man bedömer möjligheterna att nå målen och vägledande för miljöarbetet. Våren 2012 beslutade regeringen om helt nya preciseringar². Jämfört med de tidigare får de nya preciseringarna större betydelse.

Etappmålen anger steg på vägen för att nå generationsmålet och ett eller flera miljö kvalitetsmål. De beskriver en önskad samhällsomställning och inte ett miljö tillstånd eftersom det redan finns i miljö kvalitetsmålen. Ett etappmål antogs av riksdagen år 2009 för miljö kvalitetsmålet *Begränsad klimatpåverkan*. Tretton etappmål beslutades av regeringen våren 2012 inom områdena luftföroreningar, farliga ämnen, avfall och biologisk mångfald³. Fler etappmål kommer att komma löpande, bland annat för markanvändning, vatten, god bebyggd miljö och storslagen fjällmiljö. Etappmålen har ersatt de tidigare delmål som fanns och där de flesta hade målar 2010.

² Regeringens beslut och skäl framgår i Svenska miljö mål – preciseringar av miljö kvalitetsmålen och en första uppsättning etappmål, Ds 2012:23.

³ Se föregående fotnot.

Organisation och genomförande

För att vi ska nå miljömålen behöver alla i samhället engagera sig och ta sin del av ansvaret. Dessutom är det viktigt med internationellt samarbete.

Riksdagen har fastställt generationsmålet och miljökvalitetsmålen. Regeringen har det övergripande löpande ansvaret för miljömålen och beslutar om etappmål (riksdagen kan göra det om det finns särskilda skäl).

En ny parlamentarisk Miljömålsberedning inrättades 2010 för att nå bred politisk samsyn kring miljöfrågorna. På regeringens uppdrag tar de fram förslag till strategier med etappmål, styrmedel och åtgärder. Miljömålsberedningen har i sitt första betänkande 2010 redovisat en plan för hur de nya etappmålen ska tas fram.

Naturvårdsverket samordnar uppföljning och kommunikation och utvecklar tillämpning av samhälls-ekonomiska konsekvensanalyser. Åtta nationella myndigheter har ansvar för uppföljning och utvärdering av ett eller flera miljökvalitetsmål. Totalt 25 nationella myndigheter har särskilt ansvar att verka för att miljömålen nås.

Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen (för miljökvalitetsmålet *Levande skogar*) har redan från början haft en övergripande och samordnande roll i det regionala arbetet med miljömålen. Här ingår mål- och uppföljningsarbete, men också att stimulera och genomföra åtgärder regionalt och lokalt. Regionala miljömål ska utarbetas i regional samverkan och beslutas av Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen efter samråd med länets samverkansorgan. I den regionala uppföljningen ingår att ge underlag till den nationella uppföljningen. Att genomföra åtgärder har betonats mer i miljömålsuppdraget under senare år. Att utveckla och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen är då en central uppgift.

Kommunerna har viktiga roller i arbetet för att nå miljömålen. Lokala mål och åtgärder kan bli verksamma redskap i den lokala politiken. Näringslivet och olika organisationer arbetar med en rad frågor som har koppling till de olika miljömålen. Forskning och utbildningsväsendet är också viktiga i miljöarbetet. För att miljömålen ska kunna nås är även vars och ens insatser i vardagen av stor betydelse.

Uppföljning

Miljökvalitetsmålen följs upp med en rapport varje år och dessutom görs en fördjupad utvärdering en gång per mandatperiod. För varje miljökvalitetsmål finns angivet vilken eller vilka myndigheter som är ansvariga för uppföljningen. Naturvårdsverket gör därefter en samlad redovisning.

Naturen behöver tid för att återhämta sig, och det gör att vissa mål inte kan uppnås till år 2020 även om tillräckligt med åtgärder genomförs. Detta gäller exempelvis *Bara naturlig försurning*. Ett mål anses dock uppnått om tillräckligt med åtgärder har genomförts, även om naturen inte hunnit återhämta sig.

För arbetet med uppföljning av miljötillstånd och miljöarbete finns indikatorer som ger information om miljösituationen och dess utveckling. Det gemensamma indikatorsystemet ses över år 2013. Åtgärdsuppföljningen utgör också underlag för miljömålsuppföljningen.

Kopplingar till andra hållbarhetsfrågor

Det nära samband som finns mellan miljöfrågorna och den sociala och ekonomiska dimensionen i hållbarhetsarbetet behöver betonas mer för att på så sätt stimulera till en breddning av engagemanget för ett hållbart samhälle. Med ökad kunskap om de olika dimensionernas ömsesidiga beroende och med nya verktyg som kan underlätta ledarskap, samverkan och delaktighet kan förtroendevalda inom alla förvaltningar, företrädare för privat och offentlig sektor, organisationer, föreningar och enskilda bli mer motiverade att handla.

Exempel på sådana processer är Landstinget Dalarnas arbete kring sambanden mellan folkhälsa och hållbar utveckling. Verktöget *Sju landmärken för hälsa och hållbar utveckling* beskrivs i rapporten *Dalarnas miljömål – Åtgärdsprogram 2013-2016*. Folkhälsofrågorna och miljömålen berör dessutom varandra via ett jämlikhetsperspektiv, vilket talar för att man i miljöarbetet behöver ta ökad hänsyn till den sociala aspekten. Skillnader i inkomst, utbildning, ålder och till viss del även kön har stor inverkan på konsumtions- och transportmönster. Globalt sett finns ett rättviseperspektiv att förhålla sig till. I miljöarbetet behövs både män och kvinnor liksom personer med olika bakgrund. Länsstyrelsen har en särskild uppgift att verka för jämställdhet, integration och mänskliga rättigheter.

Under Sveriges ordförandeskap i EU hösten 2009 lyfte regeringen fram möjligheterna med en så kallad eko-effektiv ekonomi, som förenar näringspolitiken med miljö-, energi- och klimatpolitiken. Regeringen uttryckte att ”Sverige ska gå i frontlinjen mot en eko-effektiv ekonomi och visa att miljö- och klimatutmaningarna kan användas som en ekonomisk hävstång. Klimatåtgärder kan förenas med effektivare resursanvändning, industriell förnyelse och innovation liksom med tillväxt och stärkt konkurrenskraft.” Som ett steg i detta arbete kompletterade regeringen samma år den nationella tillväxtstrategin med en skrivelse om ett stärkt fokus på miljö, energi och klimat samt viljan att det regionala energi- och klimatarbetet ska inkludera tillväxtfrågor samtidigt som energiomställningens tillväxtmöjligheter ska ingå i regionala utvecklingsprogram. I Tillväxtverkets rapport *På grön kvist – Miljödriven näringslivsutveckling i det regionala tillväxtarbetet* (rapport 0092, 2011) analyseras möjligheterna till miljödriven tillväxt regionalt. Länsstyrelserna ska enligt miljömålspropositionen 2010 bidra till att föra in miljömålen i det regionala tillväxtarbetet.

Dalarna har sedan länge prioriterat miljödriven tillväxt i sitt regionala utvecklingsarbete. I *Dalastrategin* som antogs 2006 lyfts möjligheten med miljödriven tillväxt fram som ett sätt att bidra till miljömålen. Denna tidiga inriktning bidrog till att regeringen 2010 utnämnde Dalarna till *Pilotlän för grön utveckling*. I *Energi- och Klimatstrategi för Dalarna* som fastställdes 2012 analyseras närmare möjligheterna till miljödriven tillväxt på energi- och klimatområdet vilket resulterat i kvantifierade sysselsättningsmål för 2020 och 2050 (www.energiintelligent.se).

Det finns också målkonflikter mellan miljö och ekonomisk tillväxt, läs mer under nästa rubrik.

En annan aspekt av kopplingen mellan ekonomi och miljö är att åtgärder som vidtas ska vara så effektiva som möjligt, att varje satsad krona ska ge så stor miljöeffekt som möjligt. Att uppnå det målet underlättas av Naturvårdsverkets arbete med att utveckla samhällsekonomiska analyser.

Miljötillståndet och miljöarbetet i Sverige

I juni 2012 lämnade Naturvårdsverket den senaste fördjupade utvärderingen av miljömålen till regeringen⁴. I denna redovisas hur miljöarbetet går och hur mycket som återstår tills målen är uppnådda.

Trots det miljöarbete som bedrivs är bedömningen att 14 av de 16 miljökvalitetsmålen inte kommer att uppnås till mååret 2020. Endast *Skyddande ozonskikt* och *Säker strålmiljö* bedöms kunna uppnås. I Dalarna är bilden liknande, även om det för vissa mål kan se något ljusare ut. Inte heller generationsmålet bedöms då kunna uppnås till år 2020. Trender som mer än andra påverkar miljön är den höga och ökande konsumtionen och ett förändrat klimat. En hållbar utveckling är ännu avlägsen men likafullt nödvändig att nå.

En av de tydligaste målkonflikterna mellan miljömål och andra samhällsmål är den mellan ekonomisk tillväxt och hållbar resursförbrukning. Nya mått på välfärd behövs. Kan vi sätta pris på negativ miljöpåverkan bidrar det till miljöanpassning av såväl produktion som konsumtion. Andra viktiga områden för att nå generationsmålet är bland annat behovet av helhetsperspektiv i den fysiska planeringen, mer samverkan mellan näringsliv, myndigheter och medborgare samt att svensk miljöpåverkan utomlands behöver tydliggöras.

I flera fall krävs internationella insatser för att målen ska nås. Miljöarbetet på EU-nivå spelar en viktig roll. Områden där Sverige i stor utsträckning råder själv är bland annat fysisk planering, skydd av natur- och kulturmiljö samt övergång till förnybar energi. Kemikalier, luftföroreningar och övergödning av havet är exempel på områden där den nationella rådigheten är mindre.

På samma sätt som Sveriges rådighet varierar, varierar möjligheterna för regionala och lokala aktörer att bidra till att miljömålen uppnås.

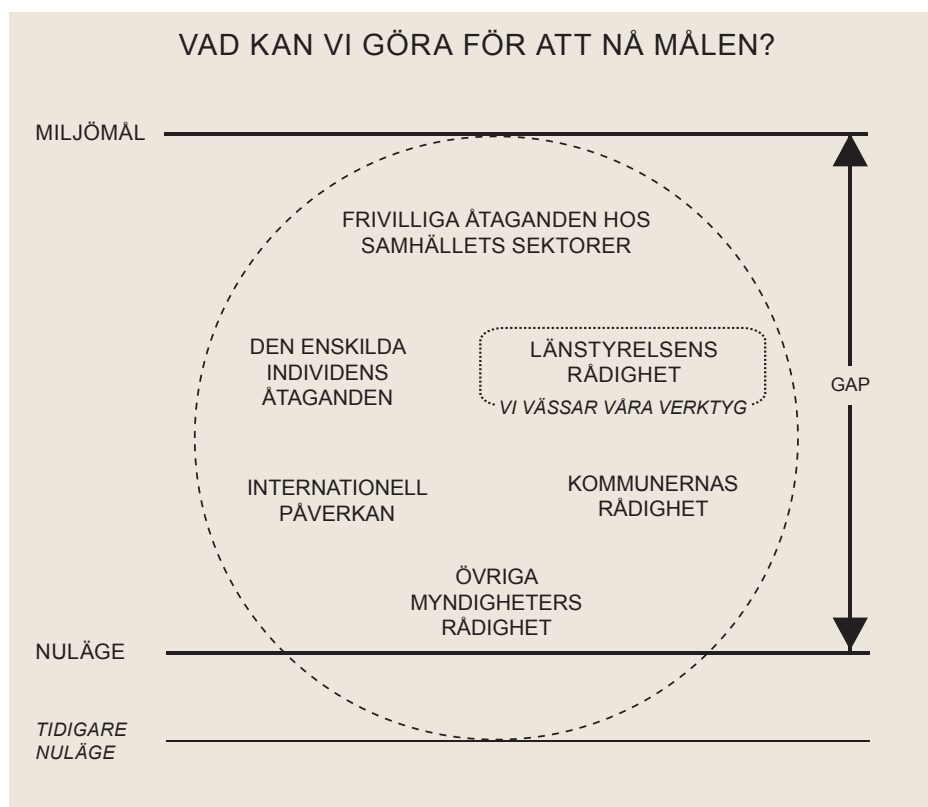
Det är angeläget att myndigheterna och de offentliga verksamheterna vässar sina verktyg och styrmedel. Miljöarbetet hos samhällets sektorer och aktörer, ofta på frivillig grund, spelar samtidigt en avgörande roll. Myndigheterna och kommunerna behöver stimulera, motivera och underlätta miljöarbetet.

Viktigt för ett framgångsrikt miljöarbete är att stimulera synergier och att hantera målkonflikter. Synergier återfinns främst mellan vissa av miljökvalitetsmålen, bland annat relaterat till *Begränsad klimatpåverkan* samt *Ett rikt växt- och djurliv*. Synergier mellan miljömål och andra politikområden återfinns främst för folkhälsa och energi. Målkonflikter finns framför allt mellan miljömål och andra politikområden. Exempel på konflikter mellan olika miljömål är vindkraft för utvinning av förnybar energi och skydd av naturtyper och landskap samt bevarande av det biologiska kulturarvet genom bete och mål för hotade rovdjursarter. Dessa målkonflikter behöver hanteras med öppenhet och dialog.

Den fördjupade utvärderingen 2012 lyfter fram tre fokusområden där det behövs fler insatser för att öka farten i miljöarbetet:

1. Säkerställ att redan fattade beslut genomförs!
2. Utveckla strategier för en hållbar konsumtion!
3. Kommunera och informera mer om möjligheterna med miljöarbete!

⁴ Steg på vägen, fördjupad utvärdering av Sveriges miljömål, Naturvårdsverket, juni 2012

Figuren är en schematisk bild som visar det samlade åtgärdsarbete som behövs för att nå miljömålen (GAP) och att flera parter behöver medverka, utifrån sin rådighet, för att målen ska nås.

Miljöarbetet i Dalarna

Vissa miljöfrågor är desamma i Dalarna som i övriga landet, medan andra är särskilt viktiga i Dalarna. Inom vissa områden har miljöarbetet i Dalarna varit mycket framgångsrikt.

Dalarnas miljömål 2013 tillsammans med *Åtgärdsprogrammet 2013-2016* speglar miljöarbetet i länet och anger en gemensam inriktning och ambition. Detta är den tredje versionen. Den första fastställdes av Länsstyrelsens styrelse hösten 2003 efter en omfattande samrådsprocess. Redan då omfattade Dalarnas miljömål både mål och ett åtgärdsprogram. Efter revidering kom *Dalarnas miljömål 2007–2010* som fastställdes våren 2007. Framför allt var det ett nytt åtgärdsprogram som togs fram. Samrådsprocessen var inte lika omfattande den gången.

Länsstyrelsen och dåvarande Skogsvårdsstyrelsen (idag Skogsstyrelsen) har hela tiden haft ett nära samarbete i arbetet med *Dalarnas miljömål*. Målen som rör *Levande skogar* har beslutats av Skogsstyrelsen.

Huvuddelen av arbetet med *Dalarnas miljömål* har ägnats åt löpande arbete med att stimulera genomförande av åtgärder och miljömålsuppföljning.

Tio år efter att *Dalarnas miljömål* tillkom har mycket hänt på miljöområdet. Detta är viktiga steg på vägen, men mycket arbete återstår, vilket också miljömålsuppföljningen visar.

Dalarnas miljömål har bidragit till ett ökat miljöarbete i länet genom ökad samverkan och att det systematiska och strategiska arbetet utvecklats. På flera områden har åtgärder gjorts som antagligen inte hade kommit till stånd annars. Arbetet har bland annat bidragit till samverkansprocesserna *Energij intelligent Dalarna* och *Byggdialog Dalarna*. Den regionala avfallsplanering som Dalarnas kommuner genomför är ett bra exempel på fördjupad kommunal samverkan. Dessutom har samverkan inom VA-sektorn utvecklats.

Många av de miljöåtgärder som gjorts i Dalarna under perioden är egentligen resultat av centrala beslut, till exempel uppdragen kring energi och klimat samt vattenförvaltning. Beslut på EU-nivå inom miljöområdet har under perioden blivit allt viktigare och ofta något som driver på miljöarbetet.

Under perioden har miljöfrågorna integrerats allt mer och myndigheterna tar hänsyn till miljömålen i sitt löpande arbete. Det gäller även i övriga samhället. Ett gott exempel är miljötillsynen, där miljömålen varit en grund för vilka insatser som ska prioriteras.

De 141 åtgärderna i *Dalarnas miljömål 2007-2010* har följts upp varje år. Den sista uppföljningen gjordes i januari 2011 och speglar väl de miljöinsatser som skett i länet de senaste åren. Uppföljningen går att läsa på Länsstyrelsens webbplats.

Hur målen ska användas

Miljömålen ska vara vägledande för miljöarbetet i hela samhället. Det gäller myndigheter, kommuner och andra offentliga verksamheter, men också näringsliv, organisationer och enskilda. Hela miljömåls-systemet är dock knappast en angelägenhet för alla. I allmänhet är det några miljömål som berör en viss sektor och de som då är av intresse.

I *Åtgärdsprogram 2013-2016* är åtgärderna indelade efter olika sektorer. För varje sektor finns miljömål som berör denna. Förteckningen på Länsstyrelsens webbplats⁵ gör det enkelt för varje sektor att hitta sina viktigaste miljömål. För en bredare allmänhet kan det räcka att fokusera på generations-målet och miljömålens övergripande innehåll.

I flera fall kan det vara bra att översätta miljömålens intentioner till den egna verksamhetens verklighet, exempelvis till ett företags miljöledningsmål eller till kommunernas lokala miljömål. Länsstyrelsen kommer att utveckla de lokala kommunala målen tillsammans med kommunerna.

Miljömålen ska inte minst vara något som används i allt löpande ordinarie miljöarbete. Viktiga områden är den fysiska planeringen och miljöbalkstillämpningen. De som jobbar med dessa frågor behöver inom ramen för sitt dagliga arbete ta del av miljömålen, något som Länsstyrelsens miljömåls-samordnare kan hjälpa till med.

Uppföljningen av miljömålen är ett viktigt underlag för regeringen, men det är även något som ska kommuniceras till alla berörda och bidra till att åtgärdsarbetet utvecklas.

Mer information om miljömålen:

Den nationella miljömålsportalen och dess länssidor för Dalarna: www.miljomal.se

Miljömålsberedningen: www.sou.gov.se/mmb/

Miljömålen på Länsstyrelsen Dalarnas webbplats: www.lansstyrelsen.se/dalarna/

Länssamverkan RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet): www.rus.lst.se

⁵ www.lansstyrelsen.se/dalarna/miljomal

En vandringsstig i närheten av Gimmen. Foto: Therese Ebberstein

Dalarnas miljömål 2013

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälso-problem utanför Sveriges gränser.

Generationsmålets innebörd

Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska vara uppfyllda inom en generation och att miljöpolitiken ska inriktas mot att:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och att deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälso-problem som möjligt.

2 Miljökvalitetsmålen

2.1 Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Preciseringar av miljökvalitetsmålet

- Den globala ökningen av medeltemperaturen begränsas till högst 2 grader Celsius jämfört med den förindustriella nivån. Sverige ska verka internationellt för att det globala arbetet inriktas mot detta mål
- Sveriges klimatpolitik utformas så att den bidrar till att koncentrationen av växthusgaser i atmosfären på lång sikt stabiliseras på nivån högst 400 miljondelar koldioxidekvivalenter (ppmv koldioxidekvivalenter).

2.2 Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Frisk luft* preciseras så att med målet avses att halterna av luftföroreningar inte överskrider lågrisknivåer för cancer eller riktvärden för skydd mot sjukdomar eller påverkan på växter, djur, material och kulturföremål. Riktvärdena sätts med hänsyn till känsliga grupper och innebär att

- halten av bensen inte överstiger 1 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde,
- halten av bens(a)pyren inte överstiger 0,0001 mikrogram per kubikmeter luft (0,1 nanogram per kubikmeter luft) beräknat som ett årsmedelvärde,
- halten av butadien inte överstiger 0,2 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde,
- halten av formaldehyd inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde,
- halten av partiklar (PM_{2.5}) inte överstiger 10 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 25 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde,
- halten av partiklar (PM₁₀) inte överstiger 15 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 30 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett dygnsmedelvärde,
- halten av marknära ozon inte överstiger 70 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett åttatimmarsmedelvärde eller 80 mikrogram per kubikmeter luft räknat som ett timmedelvärde,
- ozonindex inte överstiger 10 000 mikrogram per kubikmeter luft under en timme beräknat som ett AOT40-värde under perioden april–september,
- halten av kvävedioxid inte överstiger 20 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett årsmedelvärde eller 60 mikrogram per kubikmeter luft beräknat som ett timmedelvärde (98-percentil), och
- korrosion på kalksten understiger 6,5 mikrometer per år.

2.3 Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Bara naturlig försurning* preciseras så att med målet avses att

- nedfallet av luftburna svavel- och kväveföreningar från svenska och internationella källor inte medför att den kritiska belastningen för försurning av mark och vatten överskrids i någon del av Sverige,
- markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet,
- sjöar och vattendrag uppnår oberoende av kalkning minst god status med avseende på försurning enligt förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön, och
- försurning av marken inte påskyndar korrosion av tekniska material och arkeologiska föremål i mark och inte skadar den biologiska mångfalden i land- och vattenekosystem.

2.4 Giftfri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Giftfri miljö* preciseras så att med målet avses att

- den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar inte är skadlig för människor eller den biologiska mångfalden,
- användningen av särskilt farliga ämnen har så långt som möjligt upphört,
- spridningen av oavsiktligt bildade ämnen med farliga egenskaper är mycket liten och uppgifter om bildning, källor, utsläpp samt spridning av de mest betydande av dessa ämnen och deras nedbrytningsprodukter är tillgängliga,
- förorenade områden är åtgärdade i så stor utsträckning att de inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljön,
- kunskap om kemiska ämnens miljö- och hälsoegenskaper är tillgänglig och tillräcklig för riskbedömning, och
- information om miljö- och hälsofarliga ämnen i material, kemiska produkter och varor är tillgänglig.

2.5 Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Skyddande ozonskikt* preciseras så att med målet avses att

- vändpunkten för uttunningen av ozonskiktet har nåtts och början på återväxten observeras, och
- halterna av klor, brom och andra ozonnedbrytande ämnen i de övre luftlagren understiger den nivå där ozonskiktet påverkas negativt.

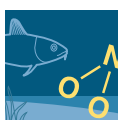
2.6 Säker strålmiljö

Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Säker strålmiljö* preciseras så att med målet avses att

- individens exponering för skadlig strålning i arbetslivet och i övriga miljön begränsas så långt det är rimligt möjligt,
- utsläppen av radioaktiva ämnen i miljön begränsas så att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas,
- antalet årliga fall av hudcancer orsakade av ultraviolett strålning är lägre än år 2000, och
- exponeringen för elektromagnetiska fält i arbetslivet och i övriga miljön är så låg att människors hälsa och den biologiska mångfalden inte påverkas negativt.

2.7 Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Ingen övergödning* preciseras så att med målet avses att

- den svenska och den sammanlagda tillförseln av kväveföreningar och fosforföreningar till Sveriges omgivande hav underskrider den maximala belastning som fastställs inom ramen för internationella överenskommelser,
- atmosfäriskt nedfall och brukande av mark inte leder till att ekosystemen uppvisar några väsentliga långsiktiga skadliga effekter av övergödande ämnen i någon del av Sverige,
- sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten uppnår minst god status för näringsämnen enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, och
- havet har minst god miljöstatus med avseende på övergödning enligt havsmiljöförordningen (2010:134).

2.8 Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Levande sjöar och vattendrag* preciseras så att med målet avses att

- sjöar och vattendrag har minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,
- oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag har naturliga vattenflöden och vattennivåer bibehållna,
- ytvattentäkter som används för dricksvattenproduktion har god kvalitet,
- sjöar och vattendrags viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- sjöar och vattendrag har strukturer och vattenflöden som ger möjlighet till livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till sjöar och vattendrag har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla sjöar och vattendrag,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- sjöar och vattendrags natur- och kulturmiljövärden är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- strandmiljöer, sjöar och vattendrags värden för fritidsfiske, badliv, båtliv och annat friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

2.9 Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Grundvatten av god kvalitet* preciseras så att med målet avses att

- grundvattnet är med få undantag av sådan kvalitet att det inte begränsar användningen av grundvatten för allmän eller enskild dricksvattenförsörjning,
- grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kemisk status,
- utströmmande grundvatten har sådan kvalitet att det bidrar till en god livsmiljö för växter och djur i källor, sjöar, våtmarker, vattendrag och hav,

- grundvattenförekomster som omfattas av förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön har god kvantitativ status,
- grundvattennivåerna är sådana att negativa konsekvenser för vattenförsörjning, markstabilitet eller djur- och växtliv i angränsande ekosystem inte uppkommer, och
- naturgrusavlagringar av stor betydelse för drickvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet är fortsatt bevarade.

2.10 Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård preciseras så att med målet avses att

- kust- och havsvatten har god miljöstatus med avseende på fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden i enlighet med havsmiljöförordningen (2010:1341),
- kustvatten har minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,
- kusternas och havens viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- grunda kustnära miljöer präglas av en rik biologisk mångfald och av en naturlig rekrytering av fisk samt erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för växt- och djurarter som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till kust och hav har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer samt att naturligt förekommande fiskarter och andra havslevande arter fortlever i livskraftiga bestånd,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla kust- och havsvatten,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden och kulturarvet,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- havs-, kust- och skärgårdslandskapens natur- och kulturvärden är bevarade och förutsättningar för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns,
- tillståndet är oförändrat för kulturhistoriska lämningar under vattnet, och
- havs-, kust- och skärgårdslandskapens värden för fritidsfiske, badliv, båtliv och annat friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

2.11 Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Myllrande våtmarker* preciseras så att med målet avses att

- våtmarker av alla typer finns representerade i hela landet inom sina naturliga utbredningsområden,
- våtmarkernas viktiga ekosystemtjänster som biologisk produktion, kollagring, vattenhushållning, vattenrening och utjämning av vattenflöden är vidmakthållna,
- våtmarker är återskapade, i synnerhet där aktiviteter som exempelvis dränering och torvtäkter har medfört förlust och fragmentering av våtmarker och arter knutna till våtmarker har möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sitt naturliga utbredningsområde,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till våtmarkerna har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade våtmarksarter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- våtmarkernas natur- och kulturvärden i ett landskapsperspektiv är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- våtmarkernas värde för friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

2.12 Levande skogar

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Levande skogar* preciseras så att med målet avses att

- skogsmarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna,
- skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,

- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla skogar,
- främmande arter och genotyper inte hotar skogens biologiska mångfald,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

2.13 Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* preciseras så att med målet avses att

- åkermarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna,
- jordbruksmarken har så låg halt av föroreningar att ekosystemens funktioner, den biologiska mångfalden och människors hälsa inte hotas,
- odlingslandskapets viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- odlingslandskapet är öppet och variationsrikt med betydande inslag av hävdade naturbetesmarker och slåtterängar, småbiotoper och vattenmiljöer, bland annat som en del i en grön infrastruktur och erbjuder livsmiljöer och spridningsvägar för vilda växt- och djurarter,
- naturtyper och arter knutna till odlingslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- husdjurens lantraser och de odlade växternas genetiska resurser är hållbart bevarade,
- hotade arter och naturmiljöer har återhämtat sig,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- biologiska värden och kulturmiljövärden i odlingslandskapet som uppkommit genom långvarig traditionsenlig skötsel är bevarade eller förbättrade,
- kultur- och bebyggelsemiljöer i odlingslandskapet är bevarade och förutsättningar för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- odlingslandskapets värden för friluftslivet är värnade och bibehållna samt tillgängliga för människor.

Tillägg för Dalarna: Dalarnas unika timmerhuskultur och kulturmiljöer i byar, fåbodar, finnbo-sättningar, liksom Siljansområdets unika brukningsstrukturer, är bevarade och utvecklade.

2.14 Storslagen fjällmiljö

Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Storslagen fjällmiljö* preciseras så att med målet avses att

- fjällens värden för rennäringen är bevarade och fjällens karaktär av betespräglad storslaget landskap med vidsträckta sammanhängande områden är bibehållen,
- fjällmiljöernas viktiga ekosystemtjänster är vidmakthållna,
- naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till fjälllandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer,
- hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återställts i värdefulla fjällmiljöer,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- fjällmiljöer med höga natur- och kulturmiljövärden är bevarade och förutsättningar för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns, och
- fjällmiljöers värden för friluftsliv är värnade och bibehållna och påverkan från buller är minimerad.

Tillägg för Dalarna: Kulturmiljövärden knutna till turismen, det samiska kulturarvet, fäbodrar och fjällbondekulturen bevaras och utvecklas.

2.15 God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö* preciseras så att med målet avses att

- en långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur har utvecklats både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse samtidigt som byggnader är hållbart utformade,
- städer och tätorter samt sambandet mellan tätorter och landsbygd är planerade utifrån ett sammanhållet och hållbart perspektiv på sociala, ekonomiska samt miljö- och hälsorelaterade frågor,

- infrastruktur för energisystem, transporter, avfallshantering och vatten- och avloppsförsörjning är integrerade i stadsplaneringen och i övrig fysisk planering samt att lokalisering och utformning av infrastrukturen är anpassad till människors behov, för att minska resurs- och energianvändning samt klimatpåverkan, samtidigt som hänsyn är tagen till natur- och kulturmiljö, estetik, hälsa och säkerhet,
- kollektivtrafiksystem är miljöanpassade, energieffektiva och tillgängliga och att det finns attraktiva, säkra och effektiva gång- och cykelvägar,
- det finns natur- och grönområden och grönstråk i närhet till bebyggelsen med god kvalitet och tillgänglighet,
- det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas,
- den bebyggda miljön utgår från och stöder människans behov, ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur,
- människor inte utsätts för skadliga luftföroreningar, kemiska ämnen, ljudnivåer och radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker,
- användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt för att på sikt minska och att främst förnybara energikällor används, och
- avfallshanteringen är effektiv för samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

2.16 Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Precisering av miljökvalitetsmålet

Miljökvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv* preciseras så att med målet avses att

- bevarandestatusen för i Sverige naturligt förekommande naturtyper och arter är gynnsam och för hotade arter har statusen förbättrats samt att tillräcklig genetisk variation är bibehållen inom och mellan populationer,
- den av klimatscenarier utpekade förhöjda risken för utdöende har minskat för de arter och naturtyper som löper störst risk att påverkas negativt av klimatförändringar,
- ekosystemen har förmåga att klara av störningar samt anpassa sig till förändringar, som ett ändrat klimat, så att de kan fortsätta leverera ekosystemtjänster och bidra till att motverka klimatförändringen och dess effekter,

- det finns en fungerande grön infrastruktur, som upprätthålls genom en kombination av skydd, återställande och hållbart nyttjande inom sektorer, så att fragmentering av populationer och livsmiljöer inte sker och den biologiska mångfalden i landskapet bevaras,
- genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden inte är introducerade,
- främmande arter och genotyper inte hotar den biologiska mångfalden,
- det biologiska kulturarvet är förvaltats så att viktiga natur- och kulturvärden är bevarade och förutsättningar finns för ett fortsatt bevarande och utveckling av värdena, och
- tätortsnära natur som är värdefull för friluftslivet, kulturmiljön och den biologiska mångfalden värnas och bibehålls samt är tillgänglig för människan.

Betande ko på en sommaräng. Foto: Johan Nordlöf

3 Etappmål

3.1 Utsläpp av växthusgaser till 2020

Etappmålet innebär att utsläppen för Sverige år 2020 bör vara 40 procent lägre än utsläppen år 1990 och gäller för de verksamheter som inte omfattas av Europeiska unionens system för handel med utsläppsrätter. Detta innebär att utsläppen av växthusgaser år 2020 ska vara cirka 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter lägre för den icke handlande sektorn i förhållande till 1990 års nivå. Minskningen sker genom utsläppsreduktioner i Sverige och i form av investeringar i andra EU-länder eller flexibla mekanismer som mekanismen för ren utveckling (CDM).

Arbetet för att nå etappmålet ska på nationell nivå följas upp i en kontrollstation som ska genomföras 2015. Då bör etappmålet närmare preciseras.

Målet beräknas på nationell nivå uppnås med följande åtgärder:

Beräknad reduktion mellan 1990 och 2020 (cirka miljoner ton koldioxidekvivalenter)

Utsläppsminskningar mellan 1990 och 2007	4
Prognos beslutade nationella åtgärder 2008-2020	5
Utvecklade ekonomiska styrmedel	2
Nationellt genomförande av gemensamma EU-beslut	2
Reduktion övriga åtgärder	0,3
Reduktion genom investeringar i andra EU-länder och flexibla mekanismer	6,7

Mål 2020

Summa: 20

Kommentar: Målen i den regionala *energi- och klimatstrategin*, se längre fram, kan ses som en regional anpassning av etappmålet.

3.2 Luftföroreningar

Etappmål om begränsade utsläpp av gränsöverskridande luftföroreningar i Europa

Etappmålet innebär att

- Europeiska unionen har beslutat om ytterligare begränsningar av nationella utsläpp av luftföroreningar genom en revision av det så kallade *takdirektivet* senast 2015, och
- ändringen av *Göteborgsprotokollet* under *Konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar* har ratificerats av tillräckligt många länder för att ha trätt i kraft senast 2015.

Etappmål om luftföroreningar från småskalig vedeldning

Etappmålet innebär att nya pannor för småskalig vedeldning ska ha låga utsläpp av luftföroreningar och hög verkningsgrad. Boverket har i uppdrag att förbereda nya byggregler under 2012.

3.3 Farliga ämnen

Etappmål om särskilt farliga ämnen

Etappmålet innebär att beslut som fattas inom Europeiska unionen och internationellt om sådana ämnen ska innehålla åtgärder som innebär att

- hormonstörande respektive kraftigt allergiframkallande ämnen betraktas som särskilt farliga ämnen i relevanta regelverk senast 2015,
- särskilt farliga ämnen blir föremål för prövning eller beslut om utfasning under gällande regelverk inom alla användningsområden senast 2018,
- särskilt farliga ämnen i produktionsprocesser används endast under strikt reglerade omständigheter senast 2018, och
- uttrycket "särskilt farliga ämnen" i relevanta regelverk även inkluderar ämnen med andra allvarliga egenskaper än de som omfattas av nuvarande specifika kriterier och som inger motsvarande grad av betänklighet senast 2018.

Etappmål om kunskap om ämnens hälso- och miljöegenskaper

Etappmålet innebär att beslut som fattas inom Europeiska unionen och internationellt ställer krav på att uppgifter om miljö- och hälsofarliga egenskaper hos kemiska ämnen ska vara tillgängliga och tillräckliga för att möjliggöra riskbedömning för alla användningsområden. Besluten ska innehålla åtgärder som innebär att

- relevanta regelverk ställer krav på kunskap samt uppgifter om förekomst gällande nano-partiklar och nanomaterial som är tillräckliga för att bedöma och minimera hälso- och miljö-effekter av sådana senast 2015,
- förutsättningar finns för att relevanta regelverk kan beakta kombinationseffekter vid exponering för kemikalier senast 2015,
- regelverken beaktar att barn är särskilt känsliga för påverkan från kemikalier senast 2015, och
- informationskraven i samband med registrering i Reach för ämnen som tillverkas eller importeras i lägre kvantiteter (mindre än 10 ton per tillverkare eller importör och år) stärks senast 2018.

Etappmål om information om farliga ämnen i varor

Etappmålet innebär att

- regelverk eller överenskommelser inom Europeiska unionen eller internationellt ska tillämpas så att information om miljö- och hälsofarliga ämnen i varor är tillgänglig för alla berörda senast 2020,
- reglerna ska införas stegvis för olika varugrupper och i informationen ska särskilt barns hälsa beaktas, och
- information om hälso- och miljöfarliga ämnen som ingår i material och varor görs tillgängliga under varans hela livscykel genom harmoniserade system som omfattar prioriterade varugrupper.

3.4 Avfall

Etappmål om ökad resurshushållning i livsmedelskedjan

Etappmålet innebär att insatser ska vidtas så att resurshushållningen i livsmedelskedjan ökar genom att minst 50 procent av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara, där minst 40 procent behandlas så att även energi tas tillvara senast 2018.

Etappmål om ökad resurshushållning i byggsektorn

Etappmålet innebär att insatser ska vidtas så att förberedandet för återanvändning, materialåtervinning och annat materialutnyttjande av icke-farligt byggnads- och rivningsavfall är minst 70 viktprocent senast 2020.

3.5 Biologisk mångfald

Etappmål om ekosystemtjänster och resiliens

Etappmålet innebär att viktiga ekosystemtjänster och faktorer som påverkar deras vidmakthållande är identifierade och systematiserade senast 2013.

Etappmål om betydelsen av den biologiska mångfalden och värdet av ekosystemtjänster

Etappmålet innebär att senast 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

Etappmål om hotade arter och naturtyper

Etappmålet innebär att åtgärdsprogram för att uppnå gynnsam bevarandestatus för sådana hotade arter och naturtyper som inte kan säkerställas genom pågående åtgärder för hållbar mark- och vattenanvändning och befintligt områdesskydd ska vara genomförda eller under genomförande senast 2015.

Etappmål om invasiva främmande arter

Etappmålet innebär att invasiva främmande arters effekter i Sverige vad avser biologisk mångfald samt socioekonomiska effekter på bland annat hälsa ska vara bedömda och prioriterade insatser för bekämpning ska ha inletts senast 2015.

Etappmål om kunskap om genetisk mångfald

Etappmålet innebär att en kartläggning och övervakning av den genetiska mångfalden ska ha inletts senast 2015.

Holmsjön i Drevfjället. Foto: Stöt Ulrika Andersson

4 Dalarnas mål för ekologisk produktion och konsumtion

Några nationella mål för ekologisk produktion och konsumtion finns för närvarande inte. Jordbruksverket har av regeringen fått i uppdrag att analysera behov och utformning av nya produktionsmål till det nya landsbygdsprogrammet 2014–2020. Utredningens förslag skickades på remiss under hösten 2012. Utredningen föreslår ett mål som innebär att arealen certifierad ekologisk jordbruksmark år 2020 ska omfatta minst 20 procent av den svenska jordbruksmarken. Den certifierade ekologiska jordbruksmarken i slättbygd ska senast år 2020 ha ökat med minst 50 000 hektar jämfört med 2011 års nivå.

För att kunna följa utvecklingen av ekologisk produktion och även konsumtion noggrant har en regional anpassning av målen inom dessa områden gjorts. Indelningen bygger på de regionala målen som gällt i tidigare miljömålsarbete.

Nya regionala mål för ekologisk produktion och konsumtion år 2016

Produktion:	Mål	Nuläge (2010)	Gammalt mål	Kommentar
Potatis	15 % av den totala arealen potatisåkrar	10 %	10 %	
Spannmål	15 % av den totala arealen spannmålsåkrar	10 %	15 %	
Total åkerareal	25 %	17 %	-	
Bär	62 ha	57 ha	75 % av den totala arealen bärodlingar.	57 ha motsvarade 2010 78 % av arealen
Grönsaker på friland	30 ha	25 ha	75 % av den totala arealen grönsaksodlingar på friland	25 ha motsvarade 2010 73 %
Grönsaker i växthus	5 000 m ²	4 300 m ²	75 % av den totala andelen grönsaksodlingar i växthus	4 300 m ² motsvarade 2010 78 %
Mjölkcor	20 % av totala antalet cor	17 %	15 %	
Mjölkcor	1 120 cor	1 084 cor		
Övriga nötkreatur	25 %	20 %	10 %	
Konsumtion:				
Mjolk som säljs i butik	20 % av all mjolk som säljs	13 %	15 %	
Storkökens inköp	25 %		25 %	Osäkert vad de nya nationella målen kommer att innehålla.

Kommentarer till målen:

Alla mål avser certifierad ekologisk produktion, vilket kan vara av två slag: KRAV eller EU-ekologisk.

Målen för bär, friland och växthus görs om och blir arealmål. Tidigare mål har uttryckts som en andel av den totala arealen vilket inte är något bra mått eftersom den totala arealen för dessa produktionsgrenar har minskat. Hur stor andel som produceras ekologiskt ger därför inget bra mått på utvecklingen för ekologisk produktion. Detsamma gäller andelen mjölkcor som är ekologiska. Det totala antalet mjölkcor minskar i länet. Länsstyrelsen har därför valt att komplettera andelsmålet med ett antalsmål. Potatis, spannmål, total åkerareal samt övriga nötkreatur har inte samma neråtgående trend och därför behålls andelsmåten eftersom man då kommer att kunna jämföra utvecklingen över lång tid.

Målen är rimligt satta enligt vad Länsstyrelsen kan bedöma efter att ha följt utvecklingen under flera år. All statistik som rör arealer kommer att finnas hos Jordbruksverket. Mer osäkert är om det kommer att finnas uppgifter om den mjolk som säljs i butiker och storkökens inköp.

Bilaga - Andra mål för miljöarbetet

Avfall och resurshushållning

Mål i nationell avfallsplan

Fastställda av Naturvårdsverket i maj 2012.

Bygg- och rivningsavfall

Etappmålet i miljömålssystemet, se avsnitt 3.4.

Den miljö- och hälsomässigt säkra användningen av avfall och material i anläggningsarbeten ska öka.

Hushållsavfall

Återanvändningen av hushållens avfall ska öka, bland annat genom att det ska bli enklare för hushållen att lämna material och produkter till återanvändning eller till förberedelse för återanvändning.

Återanvändning av textilier och materialåtervinning av textilavfall ska öka.

Materialåtervinning av hushållsavfall ska öka och minst 90 procent av hushållen ska vara nöjda med insamlingen.

Insamlingen av elavfall till materialåtervinning ska öka, speciellt för smått elavfall.

Nedskräpningen ska minska i städer, i naturområden och längs kuster.

Resurshushållning i livsmedelskedjan

Etappmålet i miljömålssystemet, se avsnitt 3.4.

Matavfallet ska minska.

Avfallsbehandling

Alla uttjänta fordon ska lämnas till auktoriserad bilskrotare och sanering och demontering av uttjänta fordon ska förbättras.

Risken för negativ miljöpåverkan från nedlagda deponier ska minska. Alla kommuner och länsstyrelser ska ha identifierat, inventerat och riskklassat alla nedlagda deponier.

Anläggningar som förbränner avfall ska ha kontinuerlig provtagning av utsläpp av dioxiner och furaner.

Allt avfall ska lagras och kontrolleras på ett sådant sätt att bränder i avfallslager inte uppstår.

Illegal export av avfall

Det ska inte förekomma några illegala transporter av avfall från Sverige.

Avfall Sveriges vision

Branschföreningen *Avfall Sverige* har 2011 med delaktighet från Sveriges kommuner tagit fram en vision om avfallshanteringen som ska fungera som en långsiktig ledstjärna och mål för 2020.

Kommunernas roll i avfallshanteringen är att vara motorn i omställningen (mot målen 2020 och den långsiktiga visionen) och garanten för en långsiktigt hållbar avfallshantering (för allmänintresset och medborgarna).

Vision: Det finns inget avfall.

Mål för år 2020:

Sambandet mellan avfallsmängder och tillväxt har brutits. Det sker en stark och tydlig rörelse uppåt i avfallshierarkin.

Mål i Dalarnas avfallsplaner 2013-2017

Dessa strategier och mål har fastställts av respektive kommun samt slutbehandlats i regional samverkan i september 2012. De flesta målen är anpassningar av nationella mål i den nationella avfallsplanen.

Ledstjärnor

Ledstjärnorna avser att vara vägledande för alla beslut och åtgärder inom Dalarnas avfallssektor:

- Enkelhet och god service
- Positivt budskap
- Hållbar utveckling (Klimatsmart, Resurseffektivitet, Kommande generationer)
- Helhetssyn

Övergripande – strategier och mål

Dalarna ska vara ett föredöme avseende information och kommunikation.

Det ska vara enkelt att lämna tidningar och förpackningsmaterial vid återvinningsstationer som ska upplevas vara estetiskt tilltalande.

Tillgänglighet till insamlingssystemet ska vara god för alla (exempelvis funktionshindrade och icke bilburna).

Mål för Dalarna år 2017:

Andelen personer som anger att de tycker det går ganska eller mycket bra att lämna förpackningar etcetera vid återvinningsstationer ska överstiga 90 % (2011: 68 %).

Förebyggande av hushållsavfall – strategier och mål

Fokusera på återanvändning och förlängning av produkters livslängd.

Utveckla mötesplatser för konsumenter och använda produkter.

Arbeta för ett skifte från ett pryldefinierat välstånd till ett mera tjänstebaserad välståndsbegrepp.

Arbeta för att minska matavfall och nyråvara av textilier i enlighet med nationella miljömål/nationell avfallsplan.

Mål för Dalarna år 2017:

Andelen personer som anger att de försöker styra sin konsumtion mot ökad återanvändning och/eller tjänstekonsumtion ska öka med minst 10 % mellan mätillfällena i kundenkäter 2013 - 2017.

Källsortering hushållsavfall – strategier och mål

Källsortering ska vara enkel att utföra på rätt sätt.

Prioritera positiva budskap med återkoppling till nyttan av att sortera.

Kommunala verksamheter föregår med ”gott exempel” avseende källsortering.

Alla ska förstå vad farligt avfall är och var de ska lämna detta.

Farligt avfall ska inte förekomma i kärlavfall.

Mål för Dalarna år 2017:

Andelen hushåll som har ganska eller mycket stort förtroende för att insamlat avfall omhändertas på ett riktigt sätt ska överstiga 90 % (2011: 65 %).

Andelen farligt avfall i kärlavfall ska understiga 0,1 kg/person (2011: 0,35 kg).

Mängden matavfall i separat insamlat brännbart kärlavfall ska understiga 30 kg/person (2011: 38 kg). Detta mål gäller ej i Avesta, Ludvika och Säter.

Mängden förpacknings- och tidningsmaterial i kärlavfall ska understiga 30 kg/person (2011: 53 kg).

Farligt avfall – strategier och mål

Hushåll ska kunna lämna ifrån sig farligt avfall på ett enkelt sätt.

Information ska vara enkel att förstå.

Informera om farligt avfall utifrån nationellt initierade informationsinsatser med särskilt tonvikt på läkemedel och elektronikavfall samt särskilt farliga ämnen som kvicksilver, kadmium och bly.

Mål för Dalarna år 2017:

Andelen hushåll som tycker att det är ganska eller mycket enkelt att lämna farligt avfall ska överstiga 90 % (har ej mätts tidigare).

Kärlavfall – strategier och mål

Samordna upplägg och principer i avfallstaxor samt föreskrifter om avfallshantering.

Prioritera resurseffektiva och klimatfrämjande transporter av kärlavfall (insamling och fjärrtransporter).

Matavfall ska behandlas till biogödsel och biogasproduktion.

Mål för Dalarna år 2017:

Andelen hushåll som är ganska eller mycket nöjda med insamlingen ska överstiga 90 % (2011: 87 %).

Användningen av fossila bränslen vid insamling av kärlavfall ska minska (förbrukning diesel).

Minst 50 % av matavfallet från hushåll, storkök, butiker och restauranger ska sorteras ut och behandlas biologiskt så att växtnäring tas tillvara. Minst, 40 % behandlas så att även energi tas tillvara. Uppföljning av detta mål sker enbart på länsnivå. Nuläget i Dalarna är att 80 % behandlas biologiskt men enbart 0,2 % behandlas så att energi tas tillvara (matavfallskvarnar i Smedjebacken).

Grovavfall – strategier och mål

Hushåll ska kunna lämna grovavfall på ett enkelt sätt.

Behandling av grovavfall ska så långt möjligt styras till återvinning och resultatet ska delges hushållen.

Återvinningscentralerna ska användas för att informera och kommunicera med hushåll.

Resurseffektiva och klimatfrämjande transporter av grovavfall ska prioriteras.

Mål för Dalarna år 2017:

Andelen som tycker att det är ganska eller mycket enkelt att lämna grovavfall ska överstiga 90 % (har ej mätts tidigare).

Andelen som tycker att ett besök vid återvinningscentralen fungerar ganska eller mycket bra ska överstiga 90 % (2011: 86 %).

Latrin och slam från enskilda brunnar – strategier

Följ den nationella utvecklingen och konkretisera åtgärder löpande under planperioden.

Resurseffektiva och klimatfrämjande transporter av latrin och slam från enskilda brunnar ska prioriteras.

Tillsyn – strategier

Stimulera verksamheter att arbeta för minimal deponering, lokalt resursutnyttjande och vidareförädling av restprodukter samt ha välvårdade industritomter.

Länsstyrelsen samordnar i samarbete med kommunerna arbetet med tillsynsplanering och tillsynsvägledningen inom avfallssektorn.

Nedlagda deponier – strategier och mål

Länsstyrelsen samordnar i samarbete med kommunerna arbetet med undersökningar och vid behov åtgärder vid nedlagda deponier.

Mål för Dalarna år 2017:

Prioriterade nedlagda deponier ska vara undersökta senast år 2020.

Nedskräpning – strategier och mål

Länsstyrelsen samordnar i samarbete med kommunerna arbetet med hantering av nedskräpning.

Mål för Dalarna år 2017:

Nedskräpningen ska minska i städer, i naturområden och längs kuster.

Verksamhetsavfall – strategier

Deponeringen är minimal.

Lokala resurser utnyttjas.

Vidareförädling av restprodukter utvecklas.

Industritomter är välvårdade.

Kommunikation och planering kopplat till verksamhetsavfall samordnas med utgångspunkt från det som framkommer i sektorsdialogen med olika intressegrupper (sektorer).

Alla uttjänta fordon ska lämnas till auktoriserad bilsrotare och sanering och demontering av uttjänta fordon ska förbättras.

Energi, klimat och transporter

Nationella energi- och klimatpolitiska mål

Fastställda 2009 (i enlighet med regeringens propositioner 2008/09:162 och 2008/09:163

En sammanhållen klimat- och energipolitik).

Vision till år 2050:

Visionen är att Sverige år 2050 inte har några nettoutsläpp av växthusgaser i atmosfären.

Kommentar: Den färdplan Naturvårdsverket tagit fram på regeringens uppdrag visar hur visionen ska uppfyllas.

År 2030 ska Sverige ha en fordonsflotta som är oberoende av fossil energi.

Kommentar: En utredning av möjliga handlingsalternativ för att förverkliga denna vision tillsattes sommaren 2012. Trafikverket har i ett underlag till kapacitetsutredningen gjort tolkningen att det innebär att transporternas koldioxidutsläpp ska minska med 80 procent jämfört med 1990 och att bilåkandet ska minska med 20 procent, vilket motsvarar 1990 års nivå, medan lastbilstransporterna ska vara på samma nivå som nu.

- Andelen förnybar energi år 2020 bör vara minst 50 procent av den totala energianvändningen.
- Andelen förnybar energi i transportsektorn år 2020 bör vara minst 10 procent.
- Energianvändning i Sverige ska bli 20 procent effektivare jämfört med år 2008. Målet avser minskad energiintensitet, det vill säga att mängden tillförd energi per BNP-enhet i fasta priser ska minska med 20 procent.

- En nationell planeringsram för vindkraft fastställs till motsvarande en årlig produktionskapacitet på 30 TWh år 2020 varav 20 TWh på land och 10 TWh till havs.
- NNE-byggnader (Nära noll-energibyggnader) är standard vid nybyggnation år 2019 för offentliga aktörer och år 2021 för samtliga. (fastställt genom EU-direktivet 2010/31/EU om byggnaders energiprestanda).

De vägledande målen om energieffektivisering till år 2010 och år 2016 bör ligga fast. Målet bör vara att energibesparingen till år 2016 är minst 9 procent av det årliga energianvändningsgenomsnittet 2001–2005. Ett mellanliggande mål bör vara att energibesparingen år 2010 är minst 6,5 procent av det årliga energianvändningsgenomsnittet 2001–2005.

Bland de energi- och klimatpolitiska målen ingår också etappmålet för Begränsad klimatpåverkan, se avsnitt 3.1.

Mål i Dalarnas energi- och klimatstrategi

Dalarnas energi- och klimatstrategi fastställdes av Länsstyrelsen i november 2012, efter beredning inom *Energiintelligent Dalarna*. Målen är en regional anpassning av de nationella energi- och klimatmålen, men bygger också på de scenarier som redovisas i strategin.⁶

Vision till 2050:

Att leva och verka energiintelligent och klimatsmart är naturligt och enkelt i Dalarna.

Visionen 2050 innebär att:

- Konsumenterna gör kloka val.
- Produktionen är hållbar ur ett globalt perspektiv.
- Energi- och transportsystemen är resurseffektiva.
- Förnybar energi används och utvinns i stor utsträckning i länet, och vi exporterar förnybar energi till regioner med sämre förutsättningar.
- Dalarna är välkänt och respekterat för sitt arbete att använda energi- och miljöomställningen för utveckling och tillväxt.

Energi- och klimatmål 2050

- Utsläppen av växthusgaser orsakade av vår konsumtion är mindre än 2 ton CO₂-ekvivalenter per person och år.
- Energianvändningen har effektiviserats med 50 % i alla sektorer förutom i processindustrin där en effektivisering om 40 % förväntas.
- Utvinningen av förnybar energi har ökat med 100 %.
- Utsläppen av växthusgaser har minskat med nästan 70 % totalt.
- Energiomställningen har skapat tusentals nya jobb i Dalarna.

⁶ Länsstyrelsens rapport 2012:20

Vindkraftverk i Ludvika. Foto: Stöt Ulrika Andersson

Tabell 1. Sektorspecifika mål för 2050, relativt 2005**Energi- och klimatmål 2020**

- Medvetenheten om vår konsumtions globala påverkan är hög och de globala utsläppen av växthusgaser orsakade av vår konsumtion har börjat minska.
- Energianvändningen har effektiviserats med 25 % i alla sektorer utom processindustrin där en effektivisering om 20 % förväntas.
- Utvinningen av förnybar energi har ökat med 50 %.
- Utsläppen av växthusgaser har minskat med över 20 % totalt.
- Energiomställningen är en hävstång för miljödriven tillväxt och sysselsättningen inom detta område ökar.

Sektor	Effektivare energianvändning	Minskade utsläpp av växthusgaser
Processindustrins energianvändning	- 40 %	- 60 %
Processindustrins övriga utsläpp	—	- 14 %
Övrig industri	- 50 %	- 95 %
Bostäder och service	- 50 %	- 99 %
Transporter	- 50 %	- 90 %
Jordbruk (lustgas från mark m.m.)*	—	- 20 %
Övrigt (lösningsmedel och avfallshantering)	—	- 95 %

* Inom jordbruket finns inget mål om effektivare energianvändning, eftersom energianvändningen i denna sektor redovisas i andra sektorer.

Tabell 2. Sektorspecifika mål för 2020, relativt 2005**Dalarnas strategi för miljöanpassade transporter**

Fastställd av Region Dalarna som positionsdokument 2009. Målen bygger i hög grad på innehållet i miljö kvalitetsmålen.

Visionen för denna strategi sträcker sig till år 2050. Visionen är då att vi har ett samhälle, som fasat ut de fossila bränslena och är energieffektivt. Med hjälp av aktiv samhällsplanering, ny teknik och livsstilsförändring har vi minskat behovet av transporter. De transporter som behövs sker med obetydlig negativ inverkan på miljö och människors hälsa och tar hänsyn till värden i landskap och byggd miljö.

Sektor	Effektivare energianvändning	Minskade utsläpp av växthusgaser
Processindustrins energianvändning	- 20 %	- 20 %
Processindustrins övriga utsläpp	—	- 7 %
Övrig industri	- 25 %	- 75 %
Bostäder och service	- 25 %	- 80 %
Transporter	- 25 %	- 30 %
Jordbruk (lustgas från mark m.m.)*	—	- 5 %
Övrigt (lösningsmedel och avfallshantering)	—	- 50 %

* Inom jordbruket finns inget mål om effektivare energianvändning, eftersom energianvändningen i denna sektor redovisas i andra sektorer.

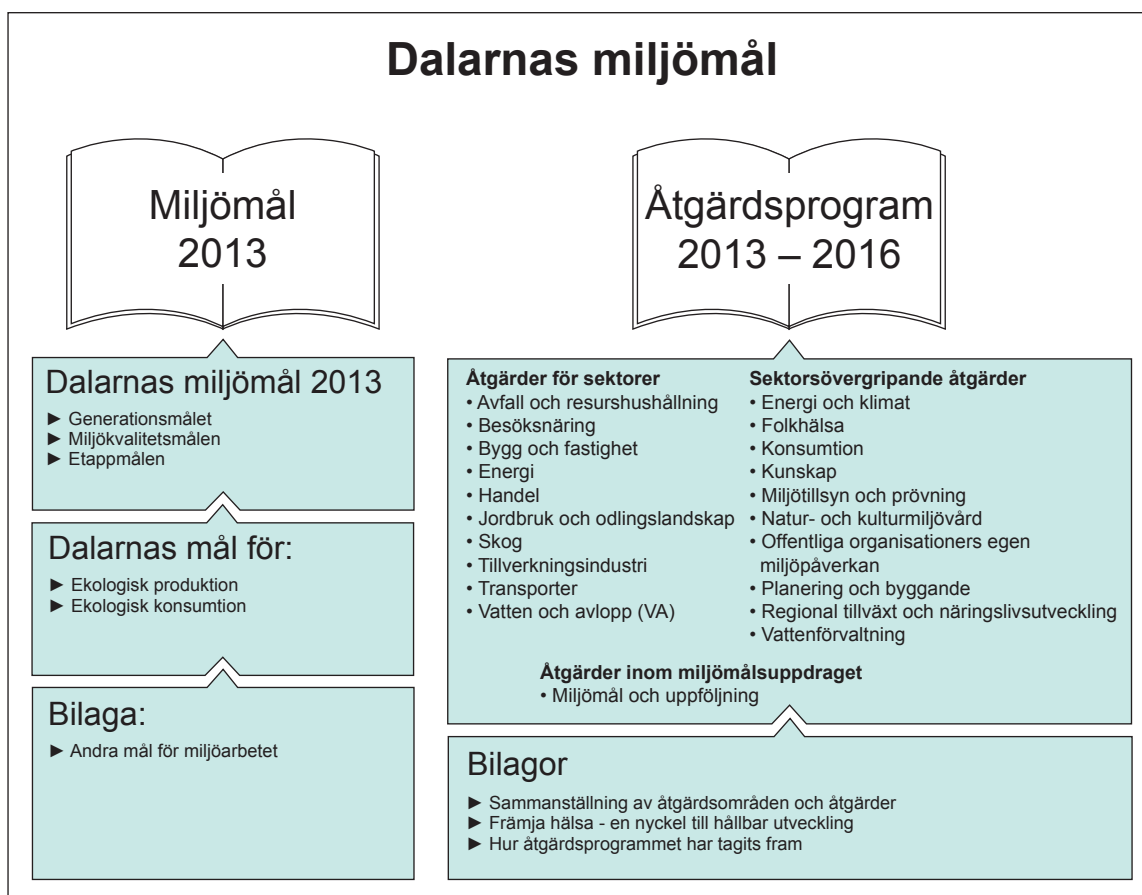

Bilväg på landet. Foto: Therese Ebberstein

Mål år 2020

- Effektivare transporter i Dalarna bidrar till att nationella klimatmål kan uppnås. Användningen av energi till transporter sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt.
- Transportsystemet och transportanläggningar lokaliseras och utformas så att skadliga intrång i stads-, kultur- och naturmiljön begränsas och så att de inte utgör hälso- och säkerhetsrisker eller i övrigt är störande för miljön. Hänsyn ska också tas till att transportsystemet ska vara jämlikt och jämställt.
- All samhällsplanering i Dalarna grundas på program och strategier för hur ett varierat och närbeläget utbud av bostäder, arbetsplatser och service och rekreation kan åstadkommas så att transportbehovet minskar och förutsättningarna för miljöanpassade och resurssnåla transporter förbättras.
- Transportsystemet anpassas successivt genom omställningsfaktorer som ger ekonomiska fördelar till bränslen och teknik som kan samspela med naturen.
- Utsläppssnåla och energieffektiva godstransporter utvecklas, vilket bland annat ställer krav på järnvägssystemet i länet.
- Miljöanpassade kollektivtrafiksystem av god kvalitet finns tillgängliga och förutsättningarna för säker gång- och cykeltrafik är goda.
- Pågående initiativ för miljöanpassade transporter har drivits vidare och nya initiativ har tagits.

Dalarnas miljömål

Schematisk beskrivning av innehållet i de två publikationer som utgör Dalarnas miljömål.

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN

SKOGSSTYRELSEN

Länsstyrelsen Dalarna
791 84 Falun
Tfn (vx) 023-810 00, Fax 023-813 86
För att beställa fler exemplar
dalarna@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/dalarna